

تأثیر روش های مختلف تدریس فعال بر یادگیری دانش آموزان از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان ایذه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲

زینب مقصودی نیا^۱

۱- کارشناسی آموزش و پرورش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه، خوزستان، ایران.

Email: maghsodizeynab7@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر تأثیر روش های مختلف تدریس فعال بر یادگیری دانش آموزان از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان ایذه می باشد. روش پژوهش توصیفی پیمایشی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه معلمان ابتدایی آموزش و پرورش شهر ایذه در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ می باشد که تعداد ۲۳۴ نفر به روش تصادفی به عنوان نمونه انتخاب و به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند. جهت تجزیه و تحلیل یافته ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ و آزمون های آماری تی و تحلیل واریانس استفاده گردید. نتایج نشان داد از دیدگاه معلمان ابتدایی از بین روش های مختلف تدریس فعال؛ روش تدریس سخنرانی بر یادگیری فراگیران تأثیر چندانی ندارد. اما روش های تدریس بحث گروهی، مشارکتی، مبتنی بر فناوری و بارش مغزی تأثیر معناداری بر یادگیری دانش آموزان دارد. و بیشترین تأثیر بر یادگیری دانش آموزان روش تدریس مشارکتی بدست آمد.

کلید واژه ها: روش تدریس، تدریس فعال، یادگیری دانش آموزان، ابتدایی، شهرستان ایذه

۱-مقدمه

تدریس در گذشته بر اساس دیدگاه متخصصان تعلیم و تربیت به معنی انتقال معلومات بوده اما صاحب نظران جدید تعلیم و تربیت بر این باورند که معلم باید روش دانستن را به دانش آموز بیاموزد نه اینکه صرفاً به انتقال فرمول ها و معلومات اکتفا کند. معلم باید دانش آموز را کمک کند تا خود تجربه کند و از طریق تجارب خود مطالب را فرا گیرند، لذا توجه به کیفیت و شیوه تدریس معلمان باید امر بسیار ضروری و جدی تلقی شود و برنامه ریزان و مسئولان موظفند که فرصت های لازم برای آشنایی هرچه بیشتر معلمان با روش ها و الگو های جدید و خلاق تدریس را فراهم نموده و شرایط و امکانات را برای اجرای موفقیت آمیز این روش ها آماده نمایند (شعبانی، ۱۳۹۳). تاریخچه مطالعات نشان می دهد روش های تدریس چه در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و چه در ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، و رشد خلاقیت آنان موثر است. وظیفه معلمان در فرایند تدریس تنها انتقال واقعیت های علمی به دانش آموزان نیست بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نماید و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند. یعنی کار معلم نه تنها انتقال دانش، بلکه پرورش توان تفکر منطقی و پرورش شخصیت سالم است و معلمان موفق برای شاگردان خود تنها عرضه کننده مطالب تخصصی نمی باشند بلکه شاگردان خود مطالب شناختی و اجتماعی و نحوه استفاده موثر از آنها را می آموزند. در آموزش و پرورش نقش نیروی انسانی به خصوص معلم از مهم

ترین عوامل موثر در رشد و توسعه کیفی و محتوایی تربیت به شمار می آید (معیری، ۱۳۹۶). امروزه بسیاری از طراحان و مسئولان آموزش و پرورش از شیوه های رایج تدریس ناراضی هستند و بدین ترتیب از نوآوری و نوگرایی در این زمینه استقبال می کنند. کارایی روشهایی مثل: سخنرانی، انتقال اطلاعات از معلم به دانش آموز و تاکید بر محفوظات که شالوده روش تدریس سنتی است مدت هاست مورد ایراد و پرسش قرار گرفته است. برای جبران کمبود های این گونه روش ها عده ای از متخصصان استفاده از وسایل و روش های نوین مثل فیلم، اسلاید، نوارهای دیداری و شنیداری و سی دی های آموزشی را توصیه می کنند و عده ای دیگر روش های بحثی و پرسش و پاسخ و انجام دادن آزمایش های انفرادی و گروهی را جانشین روش های قبلی کرده اند (فولکر و باگت، ۲۰۱۵).

امروزه تاکید و توجه زیادی بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در مدارس می شود. همچنین روانشناسان تاثیر یادگیری و پیشرفت تحصیلی را در رشد روانی دانش آموزان یادآور شده اند و آگاهی از چگونگی یادگیری و کسب معرفت بر میزان یادگیری و روی سرنوشت تحصیلی و آینده روحی، روانی دانش آموزان تاثیر زیادی دارد (ساعدموچشی، ۱۳۹۷). پیشرفت تحصیلی مسئله ای است که هر ساله حجم عظیمی از پژوهش ها را به خود اختصاص می دهد. در بازنگری تعداد بسیاری از پژوهش های مربوط به عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی، پژوهشگران ۲۸۸ متغیر را یافته اند که در تحقیق های مختلف رابطه آن ها با یادگیری و پیشرفت تحصیلی بررسی شده است. این متغیرها در ۳۰ موضوع و شش طبقه دسته بندی شده اند؛ بنابراین پیشرفت تحصیلی و یادگیری دانش آموزان موضوعی است که بخصوص در حال حاضر توجه تمامی کشورهای جهان را به خود جلب کرده است و به منزله متغیر وابسته تحت تاثیر یک عامل نیست بلکه عوامل متعددی روی آن تاثیر دارند (رحیمی مند و عباس پور، ۱۳۹۴). هدف اصلی امار آموزش ایجاد یادگیری در دانش آموزان است و این امر با عمل تدریس اتفاق می افتد. عمل تدریس سلسله فعالیت های مرتب، منظم، هدفدار و از پیش طراحی شده است؛ فعالیتی که هدفش ایجاد شرایط مطلوب یادگیری است. فعالیتی که به صورت تعامل و رفتار متقابل بین معلم و فراگیر جریان دارد یعنی ویژگی ها و رفتار معلم در فعالیت ها و اعمال شاگردان تاثیر می گذارد و بالعکس. از ویژگی ها و رفتارهای آنان متاثر می شود، این تاثیر ممکن است به صورت مستقل یا غیر مستقل به وقوع پیوندد. به عبارت دیگر، تدریس عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل معلم و شاگرد، بر اساس طراحی منظم و هدفدار معلم برای ایجاد تغییر در رفتار شاگرد (سیف، ۱۳۸۷). اگر روش های تدریس با همه شرایط صحیح آن انجام شود به پیشرفت تحصیلی، معنادار شدن یادگیری و نفوذ مطالب کشف شده در عمیق ترین سطوح یادگیری منجر می شود و در نهایت باعث رشد توانایی های بالقوه فراگیران می شود (تمنایی فر و گندمی، ۱۳۹۰). معلمین در توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی هر کشوری نقش بسزایی را بر عهده دارند در تمام نظریه های تربیتی، معلم هسته اصلی نظام آموزشی دستگاه تعلیم و تربیت و مجری حقیقی این امر حیاتی است. تنوع و پیچیدگی وظایف شغل معلمی در نقش های گوناگونی که به عهده می گیرد آشکار است. معلم از یکسو باید محتوا و روش های دانش زمان خود را به نسل جوان منتقل سازد و آنان را آماده پذیرایی و کشف اندیشه های نو کند و از سوی دیگر رشد جسمانی، شناختی و عاطفی آموزندگان را به گونه ای رهبری کند که استقلال فکری، مسئولیت اجتماعی، قدرت ابتکار، آزاد اندیشی و ده ها صفت دیگر بصورت عادات پایدار در کودکان بوجود آید. عصر ما را می توان عصر تحقیقات فناوری و انفجار دانش و اطلاعات دانست. در این عصر، معلمان بیشترین نقش را در انتخاب و انتقال عناصر فرهنگی و دستاوردهای علمی و فنی و تجارب بشری به نسل نوخواسته ایفا می کنند. لذا شناخت عوامل تعیین کننده و موثری را که موجب بهبود عملکرد و ارتقاء علاقمندی هرچه بیشتر این قشر شریف و زحمتکش جامعه نسبت به شغلشان می گردد، از اهمیت بالایی برخوردار است (احمدی، ۱۳۹۰). روش های نوین تدریس فرصت یادگیری از طریق مشارکت و عمل را برای دانش آموزان در زمینه موضوع های مورد علاقه شان به گونه ای فراهم می کند که به رشد مهارت های زندگی آنان منجر شود. در نتیجه یکی از مهم ترین موضوعاتی که امروزه دست اندر

1. Faulker & Baggett

کاران تعلیم و تربیت کشور را به خود مشغول کرده است، نحوه ی مواجهه شدن آموزش و پرورش با فرصت ها و تهدید های حاصل از گسترش و توسعه ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و برنامه ریزی دقیق و اصولی برای بهره برداری و استفاده از آنها می باشد. در راستای تحقق این هدف آموزش و پرورش کارساز است ولی عدم استفاده از روش های نوین تدریس موجبات کندی یادگیری را فراهم می کند که خود مسئله ساز است ولی اظهار نظر قطعی در این زمینه مستلزم تحقیق میدانی است. با توجه به مطالب ذکر شده پژوهش حاضر با هدف

۲- روش

روش پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت توصیفی پیمایشی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه معلمان ابتدایی آموزش و پرورش شهر ایزده در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ می باشد که تعداد ۲۳۴ نفر به روش تصادفی به عنوان نمونه انتخاب و به پرسشنامه محقق ساخته پاسخ دادند. پرسشنامه مذکور دارای ۲۵ گویه می باشد که گویه های ۱ تا ۵ مربوط به روش تدریس سخنرانی، ۶ تا ۱۰ مربوط به بحث گروهی، ۱۱ تا ۱۵ مربوط به بارش مغزی، ۱۶ تا ۲۰ مربوط به یادگیری مشارکتی و ۲۱ تا ۲۵ مربوط به روش تدریس مبتنی بر فناوری می باشد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۹ بدست آمد. جهت تجزیه و تحلیل یافته ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۱ و آزمون های آماری تی و تحلیل واریانس استفاده گردید.

۳- یافته ها

جدول (۱): شاخص های آمار توصیفی برای تاثیر روش های مختلف تدریس بر یادگیری

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد
تاثیر سخنرانی بر یادگیری	۲۳۴	۲/۰۳۸	۰/۶۱۰۱	۰/۰۳۹۸
تاثیر بارش مغزی بر یادگیری	۲۳۴	۳/۷۰۶۸	۰/۶۵۶۷	۰/۰۴۲۹
تاثیر بحث گروهی بر یادگیری	۲۳۴	۳/۶۵۷۳	۰/۶۳۸۱	۰/۰۴۱۷
تاثیر یادگیری مشارکتی بر یادگیری	۲۳۴	۳/۹۰۰	۰/۶۱۴۳	۰/۰۴۰۱
تاثیر یادگیری مبتنی بر فناوری های نوین	۲۳۴	۳/۴۴۰۲	۰/۶۱۲۸	۰/۰۴۰۰

جدول (۲): آزمون t تک نمونه ای برای مقایسه میانگین نمونه و میانگین جامعه در روش های مختلف تدریس بر یادگیری

متغیر	T	درجه آزادی	سطح معنی داری	تفاوت میانگین	کمینه	بیشینه
تاثیر سخنرانی بر یادگیری	-۲۴/۱۰۸	۲۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۹۶۱۵	-۱/۰۴۰۱	-۰/۸۸۳۰
تاثیر بارش مغزی بر یادگیری	۱۶/۶۴۶	۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۷۰۶۸	۰/۶۲۲۳	۰/۷۹۱۴
تاثیر بحث گروهی بر یادگیری	۱۵/۷۵۶	۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۶۵۷۲	۰/۵۷۵۱	۰/۷۳۹۵
تاثیر یادگیری مشارکتی بر یادگیری	۲۲/۴۱۰	۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۹۰۰۰	۰/۸۲۰۹	۰/۹۷۹۱
تاثیر یادگیری مبتنی بر فناوری های نوین	۱۰/۹۸۷	۲۳۳	۰/۰۰۰	۰/۴۴۰۱	۰/۳۶۱۲	۰/۵۱۹۱

با توجه به نتایج جدول بالا؛ چون t محاسبه شده در مولفه تاثیر روش تدریس سخنرانی بر یادگیری با درجه آزادی ۲۳۳ برای آزمون های دو دامنه در سطح ۰/۰۵، کوچکتر از مقدار بحرانی t (۱/۹۶) می باشد که مبنی بر عدم تاثیر معناداری روش سخنرانی بر یادگیری دانش آموزان می باشد. همچنین t محاسبه شده؛ روش بارش مغزی بر یادگیری ($T=۱۵/۶۴۶$)، بحث گروهی ($T=۱۵/۷۵۶$)، یادگیری مشارکتی ($T=۲۲/۴۱۰$) و یادگیری مبتنی بر فناوری های نوین ($T=۱۰/۹۸۷$) با درجه آزادی ۲۳۳ برای آزمون های دودامنه در سطح ۰/۰۵ بزرگتر از مقدار بحرانی t (۱/۹۶) می باشد که مبنی بر تاثیر معناداری این روش های تدریس بر یادگیری دانش آموزان می باشد.

۴- نتیجه گیری

نتایج نشان داد از دیدگاه معلمان ابتدایی روش تدریس سخنرانی بر یادگیری فراگیران تاثیر چندانی ندارد. اما روش های تدریس بحث گروهی، مشارکتی، مبتنی بر فناوری و بارش مغزی تاثیر معناداری بر یادگیری دانش آموزان دارد. در روش سخنرانی، به علت اینکه معلم متکلم وحده است، شاگردان چندان فعال نیستند، فقط از حس شنوایی استفاده می شود، قدرت تکلم شاگردان چندان تقویت نمی شود، تفاوت های فردی در آن منظور نمی گردد و نسبت به بعضی روش ها از اعتبار کمتری برخوردار است؛ اما محدودیت روش سخنرانی، بیشتر متعلق به عدم کاربرد صحیح آن است. روش سخنرانی اغلب به طور غلط مورد استفاده قرار می گیرد؛ یعنی بیش از حد لازم از آن استفاده می شود. اغلب سخنرانی ها طولانی و خسته کننده است؛ به عبارت دیگر، هدف هایی که با روش دیگر تدریس بهتر برآورده می شوند با روش سخنرانی تدریس می گردند. روش سخنرانی می تواند حالت انفعالی و وابستگی را در شاگردان افزایش دهد و نیز می تواند وسیله ای برای ابراز عقاید شخصی و گرایش های فردی معلم باشد. در کلاس هایی که استعدادها و ظرفیت های فکری متفاوتند، روش سخنرانی می تواند فقط مطلوب و منطبق بر خواسته های عده معدودی باشد و عده زیادی را که در بالا یا پائین آن محدوده قرار دارند شامل نشود. سرانجام اینکه روش سخنرانی برای هر معلمی مناسب نیست. این روش مستلزم وجود برخی خصوصیات شخصیتی مانند صدا، روش سخنگویی، روانی سخن، آرامش و نظم است که در همه معلمان به یک نسبت یافت نمی شود. روش های تدریس باید با وجود ضعف و قوت معلم تناسب داشته باشند. اگر شخصیت معلم به روش سخنرانی مطابقت نداشته باشد، بهتر است به جای آنکه سعی در ایجاد این تطابق بنماید، از روش های دیگر تدریس، مانند بحث گروهی، تدریس انفرادی و روش آزمایشی استفاده کند (صفوی، ۱۳۹۳). از سوی دیگر روش بحث گروهی گفتگویی است سنجیده و منظم درباره موضوعی خاص که مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان در بحث است. روش بحث گروهی برای کلاس هایی قابل اجراست که جمعیتی بین ۶ تا ۲۰ نفر داشته باشند. در صورت بالا بودن جمعیت کلاس، باید آن ها را به گروه های کوچکتر تقسیم نمود یا از روش های دیگر استفاده کرد. در این روش، معمولا معلم موضوع یا مسأله خاصی را مطرح می کند و شاگردان در باره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می پردازند و نتیجه می گیرند مطرح می کند و شاگردان درباره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می پردازند و نتیجه می گیرند مطرح می کند و شاگردان در باره آن به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می پردازند و نتیجه می گیرند. آنان در ضمن مباحثه و نگرش های خود با ذکر دلایل متکی بر حقایق، مفاهیم و اصول علمی دفاع می کنند. در اجرای صحیح بحث گروهی، شاگردان باید توانایی سازماندهی عقاید دیدگاه های خود، انتقادات دیگران - چه درست و چه نا درست- و ارزیابی نظرهای مختلف را در ضمن بحث داشته باشند؛ به عبارت دیگر، روش بحث گروهی روشی است که به شاگردان فرصت می دهد تا نظرها، عقاید و تجربیات خود را با دیگران در میان بگذارند و اندیشه های خود را با دلایل مستند بیان کنند (صفوی، ۱۳۹۳). روش بارش مغزی یعنی حمله به یک مسئله از جهات مختلف، به صورت همزمان و تلاش برای یافتن ایده های مناسب و خلاق برای حل آن مسئله می باشد (یوسف وند و همکاران، ۱۳۹۶). در روش یادگیری مشارکتی

گروه های کوچک نامتجانس برای رسیدن به یک هدف فعالیت می کنند، در جریان کار گروهی، ارتباط متقابل اعضای گروه، موقعیت هایی را برای تجربیات مهم از جمله توانایی پرسیدن، توضیح دادن، انتقاد کردن، و ذکر کردن مثال ایجاد می کند. اعضای گروه های یادگیری مشارکتی هم از نظر دانش و مهارت های یادگیری و هم در زمینه برقراری تعامل و مهارت های اجتماعی در جریان یادگیری، رشد می کنند (امان؛ ۲۰۱۵). آموزش مبتنی بر فناوری به دو ارتباط برخط و نا برخط تقسیم می شود. منظور از ارتبا برخط، مجموعه فرصت هایی است که یادگیرنده ها با یکدیگر، با یاددهنده و با مواد یادگیری به طور همزمان از طریق رایانه و اینترنت تعامل برقرار می کنند و در ارتبا نا برخط این تعامل در زمان های متفاوت است. کلاس های مبتنی بر فناوری، یادگیرنده را قادر می سازد تا یادگیری مورد نیاز خود را انتخاب و دنبال کند و به جای یادگیری در زمان و مکان خاص یادگیری در زمان مناسب فراهم شود (مندنهال^۱، ۲۰۱۳) که این روش های تدریس می توانند بر یادگیری دانش آموزان تاثیر معناداری داشته باشند بنابراین پیشنهاد می شود در تعیین انتخاب روش تدریس این روش ها توسط معلمان لحاظ شود. همچنین پیشنهاد می شود این روش های تدریس به صورت بخشنامه در اختیار مدارس مختلف قرار بگیرد تا بتوانند از این روش های تدریس برای بهبود یادگیری دانش آموزان استفاده کنند. با ایجاد ساختاری جدید در کلاس یا به عبارت بهتر نحوه چیدمان کلاس درس دیدگاه معلمان را نسبت به این موانع بهبود بخشد. تناسبی بین تعداد دانش آموزان و تعداد امکانات آموزشی در کلاس برقرار شود تا دیدگاه معلمان را نسبت به این موانع بهبود بخشد. با ایجاد فرهنگسازی برای استفاده از اینترنت چند رسانه ای ها و استفاده از منابع و سایت های علمی معتبر در کتابخانه مدرسه در بین دانش آموزان می توان گام موثرتری در از بین بردن موانع برداشت. سعی در ترغیب و تشویق دانش آموزان به یادگیری گروهی و تغییر در نحوه ی تعامل دانش آموزان با یکدیگر شود. با بالا بردن اعتماد به نفس دانش آموزان و از بین بردن ترس و اضطراب آنان در استفاده از روش های نوین تدریس این موانع را از بین ببرند. سعی شود با تشکیل کلاس های تقویتی در زمینه یادگیری از طریق اینترنت و چند رسانه ای ها توانایی دانش آموزان را در استفاده از روش های نوین یادگیری بالا برد. برگزاری دوره های آموزشی جهت افزایش بینش و آگاهی معلمان نسبت به مزایای استفاده از روش های نوین تدریس. تشویق معلمان به خود گویی های مثبت و ایجاد اعتماد به نفس استفاده از شیوه های نوین تدریس افزایش کیفیت محتوای آموزش مرتبط با محتوا از طریق کتب کمک آموزشی متناسب با شیوه های نوین تدریس برای معلمان و برگزاری کلاس ها و دوره های آموزش الگو های نوین تدریس ضمن خدمت برای معلمان.

۵-منابع

- احمدی، سمیه. (۱۳۹۰). بررسی عوامل اجتماعی مرتب با رضایت شغلی معلمان زن اداره آموزش و پرورش ناحیه ۵ تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد تبریز.
- تمنائی فر، محمدرضا و گندمی، زینب. (۱۳۹۰). رابطه انگیز پیشرفت با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان فصلنامه راهبردهای، آموزش، (۱)۴، ۱۹-۱۵.
- رحیمی مند، مریم و عباسپور، عباس (۱۳۹۴). تاثیر شیوه های جدید آموزش بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان، نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره ۴، شماره ۴، صص ۱۱۹-۱۴۲.
- ساعدموچشی، لطف الله. (۱۳۹۷). نگاهی به راهبردهای فراشناختی و نقش آن در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، فصلنامه علمی تخصصی پیام فرهیختگان (علوم تربیتی)، سال سوم، شماره ۱۱، صص ۷۱-۹۰.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۷). روان شناسی تربیتی. تهران: انتشارات آگاه. چاپ بیست و یک.

¹. Aman

². Mendenhall

شعبانی زهرا. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان. فصلنامه تعلیم و تربیت ، شماره ۳، نشریه پژوهشکده تعلیم و تربیت .
معیری محمد طاهر. (۱۳۹۶). مسایل آموزش و پرورش، انتشارات امیر کبیر ، تهران.
یوسفوند، مهدی، بیرانوند، زینب و قدمپور، عزت اله . (۱۳۹۶)مقایسه اثربخشی آموزش به روش ایده جاویی (اسکمسر)، بارش مغزی و سنتی در تغییر سطح خودپنداره خلاق و باز بودن نسبت تجربه ها، نشریه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره ۷، شماره ۲ صص ۱۵۴-۱۲۵.

Aman Cheryl, (2015), Student learning teams:viewpoints of team members, teachers and an observer Ph. D. , Poole Gary, Ph. D. , Dunbar Scott, Ph. D. , Maijer Daan, Ph. D. , Hall Rob,Ph. D. , Taghipour Fariborz, Ph. D. & show all
Mendenhall R.(2013). A model and principles for effective internet-based distance education [PhDDissertation]. Provo: Brigham Young University; 2003. 11- Peters O. Learning with new media in distance education. In: Moore M, Anderson W, editors. Handbook of distance education. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishes.